

Ilgstošs jauniešu bezdarbs – īpatnības un politiskie risinājumi

Ievads

Neraugoties uz to, ka jauniešu darba tirgū visā Eiropas Savienībā kopš 2014. gada ir vērojamas situācijas uzlabošanās pazīmes, bažas joprojām rada augstais jauniešu bezdarba līmenis un ilgstošs jauniešu bezdarbs. Lai gan ilgstošs jauniešu bezdarbs Eiropai noteikti nav jauna politikas problēma, daudzi tomēr piekrīt, ka pēc 2008. gada ekonomiskās krīzes izraisītās situācijas pasliktināšanās bezdarbs patlaban skar daudz plašāku jauniešu loku nekā jebkad agrāk – sākot ar jauniešiem, kuriem ir augstākā izglītība, un beidzot ar visnelabvēlīgākajā situācijā esošajiem jauniešiem. Ilgstoša jauniešu bezdarba rādītāji dažādās ES dalībvalstīs ievērojami atšķiras, un laika gaitā šajā jomā ir notikušas būtiskas pārmaiņas. Lai gan lielākajā daļā dalībvalstu kopš krīzes ir bijusi vērojama ilgstoša jauniešu bezdarba līmeņa palielināšanās, vairākām valstīm, šķiet, ir izdevies pārvarēt šo politikas problēmu, ieviešot piemērotus atbalsta pasākumus.

Šajā pētījumā ir sniegta detalizēta analīze par ilgstošu jauniešu bezdarbu Eiropā. Pētījuma mērķis ir noteikt faktorus, kuri palielina risku, ka jauniešiem 12 mēnešus vai pat ilgāk varētu būt bez darba, un analizēt šāda ilgstoša bezdarba negatīvo ietekmi uz labklājību, kā arī ienākumiem un nodarbinātības izredzēm ilgākā termiņā. Turklāt pētījumā ir aplūkotas politikas iniciatīvas no 10 dalībvalstīm, lai sniegtu informāciju par sekmīgām pieejām šī politikas jautājuma risināšanā.

Politikas konteksts

Kā tika uzsvērts iepriekšējā pētījumā, īslaicīgus bezdarba posmus jaunieši var pārdzīvot samērā labi. Taču ilgstošs bezdarbs var negatīvi ietekmēt turpmāko līdzdalību darba tirgū, kā arī dzīves laikā gūtos ienākumus, tādējādi novedot pie šo personu sociālās atstumtības. Lai mazinātu šādas „atstumtas paaudzes” veidošanās risku, ar nesen ieviesto

Garantiju jauniešiem nodrošina vissvarīgāko politisko regulējumu tādu pasākumu īstenošanai, kuri paredzēti jauniešu ilgstoša bezdarba novēršanai. Iejaukšanās pasākumi, kuri tiek īstenoti četru mēnešu laikā pēc bezdarba iestāšanās un kuru ietvaros ikviens jauniešs vecumā līdz 25 gadiem saņem darba, tālākizglītības, mācekļības vai stažēšanās piedāvājumu, ir svarīgi agrīnas rīcības pasākumi, kuru mērķis ir novērst ilgstošu bezdarbu. Līdztekus Garantijai jauniešiem Padomes 2016. gada 15. februāra lēmums par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū ir vēl viens pīlārs politisku iejaukšanās pasākumu īstenošanai dalībvalstu līmenī. Lai gan šajā ieteikumā galvenā uzmanība nav pievērsta tieši jauniešiem, tomēr ir plaši atzīts, ka jauniešu bezdarbs un ilgstošs bezdarbs ir galvenais krīzes atstātais mantojums. Abas šīs problēmas būs jārisina ES un dalībvalstu līmenī.

Galvenie konstatējumi

- Ilgstošs bezdarbs jauniešus skar daudz lielākā mērā nekā citu vecuma grupu cilvēkus. Eiropā 2016. gadā 5,5% no ekonomiski aktīvajiem jauniešiem vecumā no 15 līdz 24 gadiem bija ilgstoši bezdarbnieki. Šis rādītājs ir lielāks nekā pamatvecuma un gados vecāku darba ņēmēju grupā reģistrētie rādītāji (abos gadījumos tie ir 3,9%). Tas nozīmē, ka gandrīz trešā daļa (29,5%) bez darba esošo jauniešu ir ilgstoši bezdarbnieki. Taču kopš 2013. gada, kad ilgstošā bezdarba līmenis ekonomiski aktīvo jauniešu vidū sasniedza gandrīz 8% atzīmi, situācija ir ievērojami uzlabojusies. Neraugoties uz to, 2016. gadā gandrīz 1,3 miljoni jauniešu ES bija bez darba un vismaz 12 mēnešus aktīvi meklēja darba iespējas.
- Šajā pētījumā tika secināts, ka izglītības un darba pieredzes trūkums ir divi galvenie faktori, kas palielina iespējamību, ka jauniešiem varētu kļūt par ilgstošu bezdarbnieku.

- Veiktajā analizē tika apstiprināts, ka ilgstošs bezdarbs agrīnā darba dzīves posmā var negatīvi ietekmēt jaunieša dzīves laikā gūtos ienākumus. Šī analīze īpaši apstiprināja to, ka, lai arī negatīvā ietekme uz līdzdalību darba tirgū laika gaitā samazinās, tomēr personām, kuras ilgstoši ir bijušas bez darba, pēc atkārtotas iekļaušanās darba tirgū ir lielāka varbūtība tikt nodarbinātām amatos, kam nepieciešami daļēji kvalificēti vai nekvalificēti darbinieki. Turklāt ilgstošs bezdarbs agrīnā darba dzīves posmā negatīvi ietekmē ienākumu gūšanas izredzes visa mūža garumā.
- Ilgstošs bezdarbs būtiski ietekmē vairākus jauniešu labklājības aspektus. Tas īpaši samazina vispārējo apmierinātību ar dzīvi un — kas ir vēl svarīgāk — palielina sociālās atstumtības risku, vienlaikus mazinot optimismu attiecībā uz nākotnes perspektīvām. Ilgstošiem bezdarbniekiem ir arī lielāka iespēja kļūt par trūcīgām personām salīdzinājumā ar citiem tās pašas vecuma grupas cilvēkiem, tostarp īstermiņa bezdarbniekiem.
- Dalībvalstis gan pavisam nesen, gan jau ilgākā laikposmā ir īstenojušas dažādus politikas pasākumus, kuru mērķis ir atbalstīt to personu reintegrāciju, kuras ilgāku laiku ir bijušas atstumtas no darba tirgus. Desmit šādu politikas pasākumu analīze parādīja, ka tiek izmantotas ļoti dažādas pieejas atkarībā no katras atsevišķās valsts saskares ar jauniešu ilgtermiņa bezdarba problēmu. Tās ir gan profilaktiskas un reintegrējošas pieejas, gan strukturālas reformas, kuru mērķis ir novērst šķēršļus jauniešu piekļuvei darba tirgum.
- Analīzē ir uzsvērts, ka programmu īstenošana ir jāsāk, padziļināti novērtējot individuālās vajadzības un nodrošinot individualizētu piekļuvi darba tirgum, jo ilgstošiem bezdarbniekiem mēdz būt specifiskas vajadzības un īpatnības, kas atšķiras no citu bezdarbnieku vajadzībām.

Politikas norādes

- Ilgstošo bezdarbnieku sasniegšana ir pirmais solis ceļā uz reintegrāciju. Tradicionālās saziņas formas var būt visai dārgas un samērā neefektīvas, taču alternatīvu saziņas kanālu, jo īpaši tādu tiešsaistes rīku kā tieši šiem jautājumiem veltītas tīmekļa vietnes un sociālie plašsaziņas līdzekļi, izmantošana var izrādīties efektīva un izmaksu ziņā lietderīga.
- Šīs grupas nodarbināmības uzlabošanai ir nepieciešama vispusīga pieeja. Ir jāatjauno motivācija un jāpārzina cerības un vēlmes. Ir jācenšas panākt uzticēšanos to iestāžu darbam, kuras cenšas šīs personas iesaistīt darba tirgū, jo šo uzticēšanos var būt iedragājusi iepriekšējā negatīvā pieredze.
- Elastīgi instrumenti, decentralizēta īstenošana, ieinteresēto personu līdzdalība un cieša sadarbība ar attiecīgajiem tirgus dalībniekiem, jo īpaši ar vietējiem darba devējiem, — tie visi ir šādu iniciatīvu sekmīgai īstenošanai būtiski faktori. Valdošais uzskats ir tāds, ka politikas pasākumos, ar kuru starpniecību jauniešiem palīdz iekļūt vai atkārtoti iekļūt darba tirgū, ir jāiesaista arī darba devēji — ideālā gadījumā gan projektu izstrādes, gan īstenošanas posmos.
- Ņemot vērā daudzveidīgos nelabvēlīgos faktorus, ar kuriem var nākties saskarties jauniešiem, kas ilgstoši ir bez darba, ir nepieciešams daudzdimensionāls politiskais risinājums, kura ietvaros politikas izstrādē un īstenošanā tiek izmantotas jaunas inovatīvas pieejas. Šā iemesla dēļ jauniešu atgriešanai darba dzīvē būtiski svarīga ir holistiska, individualizēta un tieši uz jauniešiem orientēta pieeja. Šāda pieeja ietver tādus elementus kā konsultēšana, mentorings, specializēta atbalsta nodrošināšana, pielāgota apmācība un iekārtošana darbā, kā arī elastīga un pastāvīga atbalsta sniegšana visos programmas posmos.

Papildu informācija

Ziņojums „Ilgstošs jauniešu bezdarbs — īpatnības un politiskie risinājumi” ir pieejams vietnē www.eurofound.europa.eu/publications.

Lai saņemtu papildu informāciju, sazinieties ar pētniecības vadītāju *Massimiliano Mascherini*, rakstot uz e-pastu: mam@eurofound.europa.eu.